

Föstudaginn 25. júní 1993.

Nr. 186/1990. **Sævörur hf.**

(Magnús Thoroddsen hrl.)

gegn

Hf. Eimskipafélagi Íslands

(Guðmundur Pétursson hrl.).

Flutningssamningur. Farmskírteini. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason, Guðrún Erlendsdóttir, Gunnar M. Guðmundsson og Haraldur Henrysson og Jón Finnsson hæstaréttarlögmaður.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 7. maí 1990. Hann krefst þess, að stefndi greiði sér 2.384.076 krónur með 33,6% ársvöxtum frá 6. október 1988 til 1. nóvember sama ár, 27,6% ársvöxtum frá þeim degi til 1. desember sama ár, 24% ársvöxtum frá þeim degi til 1. janúar 1989, 21,6% ársvöxtum frá þeim degi til 16. mars sama ár, en með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur og sér dæmdur málskostnaður fyrir Hæstarétti.

Farmskírteini það, sem um ræðir í málinu, var svonefnt flutningsmiðlara farmskírteini, sem fullnægði ekki kröfum 101. gr. siglingalaga nr. 34/1985, sbr. 106. gr. sömu laga, til þess að áfrýjandi gæti byggt á því rétt gagnvart stefnda með sama hætti og um eigið farmskírteini hans væri að ræða.

Með þessari athugasemd ber að staðfesta hinn áfrýjaða dóm.

Rétt er, að málskostnaður falli niður fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur skal vera óraskaður.

Málskostnaður fellur niður

S é r a t k v æ ð i

hæstaréttardómaranna Guðrúnar Erlendsdóttur og Haralds Henryssonar.

Við föllumst á það með héraðsdómi, að handhöfn áfrýjanda á farmskírteini því, sem Overseas Container Forwarding Inc. gaf út 12. júlí 1988, hafi út af fyrir sig ekki veitt honum rétt gagnvart stefnda til að fá umræddan farm afhentan í Reykjavík, án þess að stefndi fengi í hendur sérstaka heimild sendanda til afhendingar hans. Áfrýjandi hafði þó ástæðu til að ætla, að réttur hans samkvæmt farmskírteininu væri tryggður, sbr. fjórar tilkynningar stefnda til hans, þar sem skorað var á hann að sækja farminn. Verður ekki talið, að sönnuð sé sú fullyrðing stefnda, að áfrýjandi hafi ekki verið í góðri trú um rétt sinn, þegar til afgreiðslu farmsins kom hinn 3. október 1988. Er þá meðal annars horft til þess, að stefndi hafði hinn 30. september sent honum fjórðu áskorunina um að sækja farminn.

Hinn 3. október 1988 veitti stefndi afhendingarheimild fyrir farminum til áfrýjanda gegn framvísun frumrits ofangreinds farmskírteinis og með áritun á skírteinið. Í framhaldi þessarar afgreiðslu samdi áfrýjandi við innanlandsdeild stefnda um flutning farmsins til Ísafjarðar, þar sem Bakki hf. átti að veita honum viðtöku. Var farmurinn fluttur með ms. Mánafossi, sem lét úr höfn í Reykjavík 4. október og kom til Ísafjarðar næsta dag. Vegna flutnings þessa var gefið út „Fylgibréf - kvittun“ af hálfu stefnda, þar sem áfrýjandi er tilgreindur sem sendandi, en Bakki, Hnífsdal, viðtakandi. Hefur því ómótmælt verið haldið fram af hálfu áfrýjanda, að í innanlandsflutningum sé ekki um útgáfu eiginlegra farmskírteina að ræða. Stefndi sendi Bakka hf. tilkynningu um flutninginn með áskorun um að sækja farminn „hið allra fyrsta“.

Líta verður svo á, að með afgreiðslunni 3. október 1988 og í framhaldi hennar með samningi innanlandsdeildar stefnda við áfrýjanda um flutning farmsins til Ísafjarðar hafi hann í raun verið afhentur áfrýjanda. Sem fyrr segir, er ekki annað sannað í málinu en að áfrýjandi hafi verið í góðri trú um rétt sinn, og mátti hann ætla, að fyrir lægi viðurkenning stefnda á gildi fyrrgreinds farmskírteinis. Eins og hér stendur á, þykir stefndi sjálfur verða að bera ábyrgð á mistökum, sem viðurkennt er, að urðu af hans hálfu við

meðferð gagna, er vörðuðu flutning farmsins frá Bandaríkjunum og afhendingu hans í Reykjavík.

Vörslur stefnda á farminum eftir afgreiðslu hans í Reykjavík byggðust á samningi hans og áfrýjanda um flutning til Ísafjarðar, og bar honum að fara með farminn samkvæmt þeim gögnum, sem fyrir lágu um þann flutning. Þar sem þetta var ekki gert, verður að telja stefnda ábyrgan fyrir því tjóni, sem áfrýjandi hefur sannanlega orðið fyrir, vegna þess að farmurinn fékkst ekki afgreiddur á Ísafirði.

Sundurliðun á kröfum áfrýjanda kemur fram í hinum áfrýjaða dómi, en við munnlegan málflutning fyrir Hæstarétti lækkaði lögmaður áfrýjanda kröfulið vegna ferðakostnaðar framkvæmdastjóra áfrýjanda til og frá Ísafirði úr 18.240 krónum í 16.240 krónur, þannig, að heildarkrafa hans nemur nú 2.384.076 krónum. Stefndi hefur mótmælt greiðsluskyldu sinni gagnvart öllum kröfuliðum, en hefur ekki vefengt þá tölulega.

Kröfuliðir áfrýjanda vegna missis söluhagnaðar, 97.747 krónur, og tjóns Bakka hf., 297.140 krónur, þykja ekki nægilega rökstuddir af hálfu áfrýjanda. Að öðru leyti teljum við kröfur áfrýjanda studdar nægum gögnum og beri að taka þær til greina. Samkvæmt því eigi stefndi að greiða áfrýjanda 1.989.189 krónur með vöxtum eins og krafist er.

Þá teljum við, að stefnda beri að greiða áfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 7. febrúar 1990.

Mál þetta, sem dómtekið var 22. janúar sl., höfðaði Páll Arnór Pálsson hrl. f. h. Ívars Pálssonar, kt. 260258-5409, Kringlunni 33, Reykjavík, framkvæmdastjóra Sævara hf., kt. 560588-1279, Kringlunni 33, Reykjavík, f. h. félagsins gegn Eimskipafélagi Íslands hf., kt. 150169-1829, Pósthússtræti 2, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru, að stefnda verði gert að greiða stefnanda 2.386.076 kr. ásamt [nánar tilgreindum vöxtum svo og málskostnað].

Dómkröfur stefnda eru, að stefndi verði alsýknaður af kröfum stefnanda og tildæmdur málskostnaður [...].

Kröfu stefnanda um virðisaukaskatt á málskostnað var sérstaklega mótmælt.

Leitað hefur verið um sáttir í málinu án árangurs.

Málavextir.

Fyrirtækið Overseas Container gaf 12. júlí 1988 út farmskírteini (Negotiable Fiata Combined Transport Bill of Lading) um flutning á 801 kassa af frystri skelrækju, að þyngd 39.620 lbs. brúttó. Samkvæmt farmskírteini þessu var sendandi Fonn Enterprises Inc., Houston, Texas, en móttakandi SPI PLC, Birmingham.

Í stefnu segir, að SPI PLC hafi framselt frumrit farmskírteinis þessa eyðuframsali til Sævara hf.

Í Montreal í Kanada var vörunni umskipað í frystigám, merktan EIMU 465175-5, og flutt til New York. Þaðan var gámurinn fluttur með Bakka-fossi til Reykjavíkur og mun hafa komið þangað 4. ágúst 1988. Stefnanda voru sendar tilkynningar um komu vörunnar 8. og 11. ágúst 1988, 2. og 30. sept. 1988.

Hinn 3. október 1988 veitti stefndi afhendingarheimild fyrir vörunni til handa stefnanda að undangenginni afgreiðslu hennar í tolli. Að ósk stefnanda var varan send með m/s Mánafossi til Ísafjarðar 5. október 1988. Þann dag hugðist forsvarsmaður Bakka hf. sækja vöruna, en var þá tjáð af umboðsmanni stefnda á Ísafirði, að eigi væri heimilt að afhenda vöruna, þar eð farmsendandi í Kanada óskaði eftir, að varan yrði send fyrirtæki á Akranesi. Hinn 6. október 1988 óskaði stefnandi eftir innsetningu í rækjufarminn með fógetagerð. Þeirri beiðni var hafnað með úrskurði, upp kveðnum í fógetarétti Ísafjarðar 11. s. m.

Málsástæður og lagarök stefnanda.

Stefnandi telur, að stefndi hafi án gildra og löglegra ástæðna afhent öðrum aðila rækju þá, sem stefnandi hafði löglega ráðstöfunarheimild fyrir. Stefnandi hafi haft í höndum þrjú frumrit farmskírteinis. Það hafi verið viðskiptabréf, sbr. orðið „Negotiable“ á farmskírteini. Stefnandi hafi átt skýlausa kröfu til að fá rækjufarminn afhentan við framvísun frumrits skv. 1. mgr. 106. gr. siglingal. nr. 34/1985. Stefnda hafi verið óheimilt að gefa út heimildarskjal um vöruna, sem hafi farið í bága við hið upprunalega farmskírteini, sbr. 3. gr., 1. og 2. tl., í skilmálum á bakhlið farmskírteinisins, sbr. og 2. mgr. 117. gr. 1. nr. 34/1985.

Stefnandi hafi verið búinn að fá afhenta vöruna í Reykjavík, enda hafi stefnandi látið senda vöruna frá Reykjavík til Ísafjarðar, en viðtökustaður skv. fyrra farmskírteini hafi verið Reykjavík. Stefnandi hafi fengið vöruna tollafgreidda, framvísað frumriti farmskírteinis hjá stefnda og fengið út gefið nýtt farmskírteini fyrir flutningi rækjunnar með m/s Mánafossi frá Reykjavík til Ísafjarðar. Því hafi verið algerlega heimildarlaust af hálfu stefnda að synja um afhendingu.

Stefnandi hafi orðið fyrir tjóni vegna áður nefndra athafna starfsmanna

stefnda og telur, að stefndi eigi að bæta stefnanda það tjón skv. almennu skaðabótareglunni og jafnframt skv. almennum reglum um skaðabætur innan samninga, ef höfð sé hliðsjón af samningi aðila um flutning vörunnar frá Reykjavík til Ísafjarðar.

Stefndi hafi fyrirgert öllum rétti sínum 6. okt. 1988 til að afhenda öðrum aðila vöruna, þar sem stefnandi hafði þá fengið hana afhenta út á farmskírteini sitt, sbr. áritun á dskj. 3, afhendingarheimildir og nýtt farmskírteini fyrir leiðinni Reykjavík-Ísafjörður, þar sem stefnandi sé óumdeilanlega sendandi. Skjöl þau, sem stefndi hafi bent á máli sínu til stuðnings, séu ruglingsleg og í þversögn við fullyrðingar hans. Flýtifarmskírteinið, Express Bill of Lading, sé gefið út í Norfolk 27. 6. 1988 (hljóti að vera 27. 7.), og þá sé Sea Products, Reykjavík, Iceland, skráður viðtakandi. Farmskírteinið, sem stefndi hafi borið fyrir sig (dskj. 8), sé hins vegar út gefið í Montreal löngu eftir komu Bakkafoss til Íslands, og það beri ekki með sér, að það sé Express B/L. Stefndi hafi ætíð haft vitneskju um frumfarmskírteinið, og starfsmenn stefnda hljóti að hafa fengið eintak af því við móttöku vöru í Kanada/USA. Stefndi geti því ekki borið fyrir sig, að starfsmönnum félagsins hafi verið ókunnugt um, að stefnandi hefði undir höndum Negotiable FIATA BILL of Lading og að hann ætti heimtingu á afhendingu vöru. Þessi skilningur sé staðfestur með því, að stefnandi hafi framvísað farmskírteininu og fengið vörunar út á það.

Allar tilkynningar Eimskips um flutning farmsins frá Bandaríkjunum til Íslands hafi verið sendar Sævörum hf., og hafi starfsmenn stefnda átt að ganga sérstaklega úr skugga um það, hvort réttur annarra, sem gerðu tilkall til vörunnar, væri öruggur, en það hafi þeir ekki gert. Stefndi hafi varað stefnda við því í telefax-bréfi sínu 6. okt. 1988, að hinn erlendi söluaðili væri að tvíselja vöruna og að stefndi ætti ekki að hjálpa til þess.

Tjón sitt sundurliðar stefnandi svo:

— — —

Við munnlegan málflutning var því haldið fram af hálfu stefnanda, að málið snerist um réttarverkanir dskj. 3. Ekki skipti máli, að dskj. 3 er ekki gefið út af stefnda. Útgefandi skjalsins hafi gefið það út í umboði flytjanda, og af þessu skjali sé stefndi bundinn.

Stefnandi hafi afhent frumrit farmskírteinis og þá fengið afhendingarheimild fyrir vörunni. Eftir það hafi stefnandi haft vörslu vörunnar. Tjón stefnanda hafi orðið á Ísafirði, þegar stefndi neitaði að afhenda vöruna, en á þeim tíma hafi ábyrgð Overseas Container Forwarding verið lokið.

Málsástæður og lagarök stefnda.

Stefndi byggir sýknukröfu sína á aðildarskorti og að stefnandi hafi aldrei haft neina lögvarða heimild gagnvart stefnda til þess að fá gáminn afhentan.

Í fyrsta lagi sé það skilyrði þess, að framselt farmskírteini skapi handhafa þess rétt gagnvart farmflytjanda skv. 106. gr. 1. nr. 34/1985, að farmskírteinið sé gefið út af farmflytjandanum eða í hans umboði. Þetta sé ljóst af 101. gr. 1. nr. 34/1985. Farmskírteini það, sem stefnandi framvísaði í afgreiðslu stefnda 3. október 1988, hafi ekki fullnægt því skilyrði, og því hafi það ekki skapað stefnanda neinn rétt til vörunnar, og eigi ákvæði 112. gr. 1. nr. 34/1985 því ekki við. Hið framselda flutningsmiðlara farmskírteini (Fiata B/L), sem stefnandi hafi haft undir höndum, hafi því ekki skapað stefnanda neinn rétt gagnvart stefnda til þess að fá vöruna afhenta. Það farmskírteini sé í þessu tilviki aðeins „in-house b/l“ og kveði eingöngu á um innbyrðis réttarsamband upphaflegs farmsendanda, Fonn Enterprises Inc., og flutningsmiðlara, Overseas Container Forwarding Inc., og heimili honum að koma fram sem sendandi og semja við önnur flutningafyrirtæki um framhaldsflutning vörunnar. Þetta sé ljóst af ákvæðum gr. 3.1 og 3.2, sbr. gr. 2.1 a í FIATA B/L. Telji stefnandi rétt á sér brotinn vegna þess, að hann hafi í höndum framselt frumrit farmskírteinis, út gefið af Overseas Container Forwarding Inc., en ekki fengið vöruna afhenta, verði hann að beina þeim kröfum að útgefanda þess farmskírteinis, en ekki stefnda, vegna þess að skylda stefnda til þess að afhenda vöru gegn framseldu frumriti farmskírteinis takmarkist við það, að stefndi hafi sjálfur gefið farmskírteinið út, sbr. 101. og 106. gr. siglingalaga nr. 34/1985.

Í öðru lagi hafi gámurinn verið fluttur til Íslands á EXPRESS BILL OF LADING, sem sé þess eðlis, að ekkert frumrit sé gefið út. EXPRESS BILL OF LADING sé þó gefið út á sama form og venjulegt farmskírteini, en á því formi séu ákvæði á framhlið um, að varan verði aðeins afhent gegn framseldu frumriti skírteinisins. Vöru, sem flutt sé samkvæmt slíku fylgi-bréfi, sé því ekki unnt að afhenda móttakanda gegn framseldu frumriti farmskírteinis, vegna þess að það sé ekki til. Varan sé því aðeins afhent, að til komi sérstök afhendingarheimild, „release“, frá sendanda. Slíka afhendingarheimild hafi sendandi aldrei gefið í öðru formi en því, að 28. september 1988 hafi hann óskað eftir því, að venjulegt farmskírteini yrði gefið út um sendinguna, og hafi hann tilgreint sjálfan sig sem viðtakanda. Sendandi hafi síðan afhent stefnda, umboðsskrifstofunni í Montreal, framselt frumrit þess og óskað eftir því, að varan yrði afhent útibúi Landsbanka Íslands á Akranesi vegna Fiskiðjunnar Arctic hf. Farmsendandi hafi því ekki sleppt ráðstöfunarheimild sinni yfir gáminum, fyrr en hann hafi afhent umboðsskrifstofunni framselt eintak farmskírteinisins og óskað þess, að gámurinn yrði afhentur Arctic hf.

Í þriðja lagi geti stefnandi ekki byggt neinn rétt á greiðslukvittun tollstjóra eða afhendingarheimild þeirri, sem stefndi gaf 3. október 1988, eða stimpli gjaldkera stefnda á FIATA B/L. Sú afhendingarheimild hafi verið

veitt fyrir mistök gegn framvísun skjala, er hafi ekki veitt stefnanda neinn rétt. Um það hafi stefnanda verið kunnugt, enda hafi stefndi kunngert stefnanda hin breyttu afhendingarfyrirmæli 28. september 1988. Stefnandi hafi því ekki verið í góðri trú, er hann fékk afhendingarheimildina, og geti því ekki öðlast rétt til gámsins fyrir traustfang.

Í fjórða lagi hafi stefnandi ekki fengið gáminn afhentan, þótt hann hefði samið við innanlandsdeild stefnda um flutning gámsins til Ísafjarðar. Stefnandi hafi ekki verið búinn að taka við gáminum, þegar mistökin upp-götvaðust, og því hafi verið unnt að leiðrétta þau, áður en til þess kom, að afhenda skyldi gáminn. Þess vegna geti stefnandi ekki byggt rétt á því, að stefndi hafi með ólögætum hætti tekið gáminn úr vörslum hans og synjað um afhendingu hans.

Því er mótmælt, að stefnandi hafi framvísað þremur eintökum af FIATA B/L, er hann krafðist afhendingar á Ísafirði. Samkvæmt ákvæðum í farm-skirteininu sjálfu hafi aðeins þrjú frumrit verið gefin út, og í greinargerð fullyrði stefnandi, að stefndi hafi fengið eintak af því. Þegar af þessari ástæðu sé það rangt hjá stefnanda, að hann hafi framvísað þremur eintök-um á Ísafirði.

Jafnframt er því mótmælt, að stefnda hafi verið óheimilt að gefa út heimildarskjal um vöruna, sem fór í bága við upprunalega farmskirteinið (FIATA B/L). Upphaflegt farmskirteini um vöruna hafi verið COMBINED TRANSPORT BILL OF LADING, sem samkvæmt ákvæðum í því sjálfu, grein 2.1 a, heimili útgefanda að koma fram sem sendandi gagnvart öðrum flutningsaðilum. 117. gr. 1. nr. 34/1985 eigi hins vegar aðeins við um gagn-fær farmskirteini. Með útgáfu farmskirteinisins í Montreal 28. september 1988 (dskj. 8) hafi stefndi því ekki verið að gefa út heimildarskjal, sem fór í bága við upphaflegt farmskirteini, heldur aðeins að gefa út farm-skirteini að ósk sendanda vörunnar með þeim afhendingarákvæðum, sem hann krafðist.

Stefndi krefst sýknu af öllum fjárkröfum stefnanda og tekur fram, að stefnandi hafi ekki sannað, að hann hafi greitt fyrir vöruna, og því sé tjón vegna verðmætis farms ósannað. Ósannað sé, að stefnandi hafi getað selt vöruna með 5% söluhagnaði. Stefnandi sé ekki réttur aðili að bótakröfu vegna tjónkröfu Bakka hf., og þar að auki sé þessi liður ósannaður. Stefn-andi hafi farið í innsetningarmál á eigin áhættu og vitandi það, að sendandi vörunnar hafði breytt afhendingarfyrirmælum sínum. Kostnaður stefnanda vegna þessa sé því á hans ábyrgð. Sýknu er einnig krafist af þessum lið vegna sönnunarskorts.

Verði fjárkröfur stefnanda teknar til greina að einhverju leyti, er þess krafist, að stefnda verði heimilaður skuldajöfnuður við höfuðstól dæmdra krafna til greiðslu á þeim, að fjárhæð 197.271 kr. Skuldajafnaðarkrafa

Þessi sé farmgjald vegna flutnings á gáminum með m/s Mánafoffi frá Ísafirði til Reykjavíkur, að fjárhæð 128.541 kr., og 68.730 kr. vegna lögfræðilegrar aðstoðar við innsetningarmálið, en á þessum kostnaði beri stefnandi ábyrgð.

Niðurstaða.

Við aðalmeðferð málsins gáfu skýrslu fyrir dóminum Ívar Pálsson, framkvæmdastjóri stefnanda, Aðalbjörn Jóakimsson, framkvæmdastjóri Bakka hf., Jóhann Ólafsson, fulltrúi hjá stefnda, og Bragi Kristinn Guðmundsson, forstöðumaður tjóndeildar og innra eftirlits stefnda.

Eins og að framan er rakið, reisir stefnandi kröfur sínar á farmskírteini á dskj. 3, sem er flutningsmiðlaraformbréf, út gefið 12. júlí 1988 af Overseas Container Forwarding Inc., þar sem mótttekinn var til flutnings 801 kassi af heilfrystri hrærækju til flutnings frá Parksville, Kanada, til Reykjavíkur. Farmskírteini þetta er stefnda óviðkomandi. Það er hvorki gefið út af stefnda né í umboði stefnda. Handhöfn þessa farmskírteinis skapar því engan rétt gagnvart stefnda. Þar sem stefnandi hefur ekki sýnt fram á nein atvik, er geri farmskírteinið skuldbindandi gagnvart stefnda, verður ekki á það fallist, að stefnda hafi verið skylt að afhenda vöru gegn framvisun þessa farmskírteinis.

Pá er stefndi neitaði að afhenda vöruna á Ísafirði 5. okt. 1988, var varan enn í vörslu stefnda, en líta verður svo á, að stefnandi hafi aldrei fengið vöruna afhenta, heldur einungis fengið afhendingarheimild fyrir vörunni 3. okt. 1988. Á grundvelli hennar hafi stefnandi fengið vöruna tollafgreidda og samið um flutning hennar til Ísafjarðar. Var stefnda því rétt að synja um afhendingu vörunnar.

Með vísan til þess, sem hér hefur verið rakið, verður sýknukrafa stefnda tekin til greina.

Eftir atvikum þykir rétt, að hvor aðili um sig beri sinn kostnað af málinu.

Dóminn kváðu upp Auður Þorbergsdóttir borgardómari, Baldvin Jónsson skipamiðlari og Ingvar Sveinbjörnsson deildarstjóri.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Eimskipafélag Íslands hf., skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Sævara hf., í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.